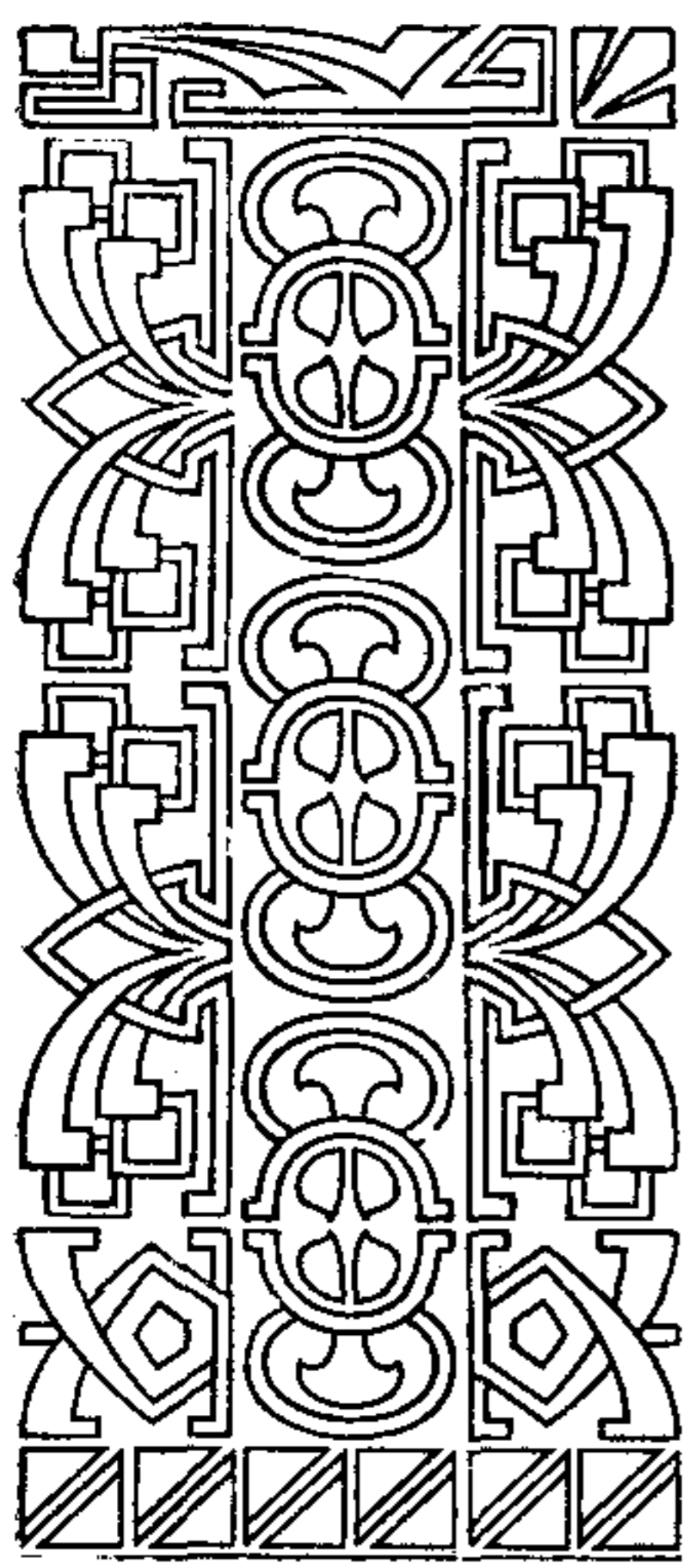
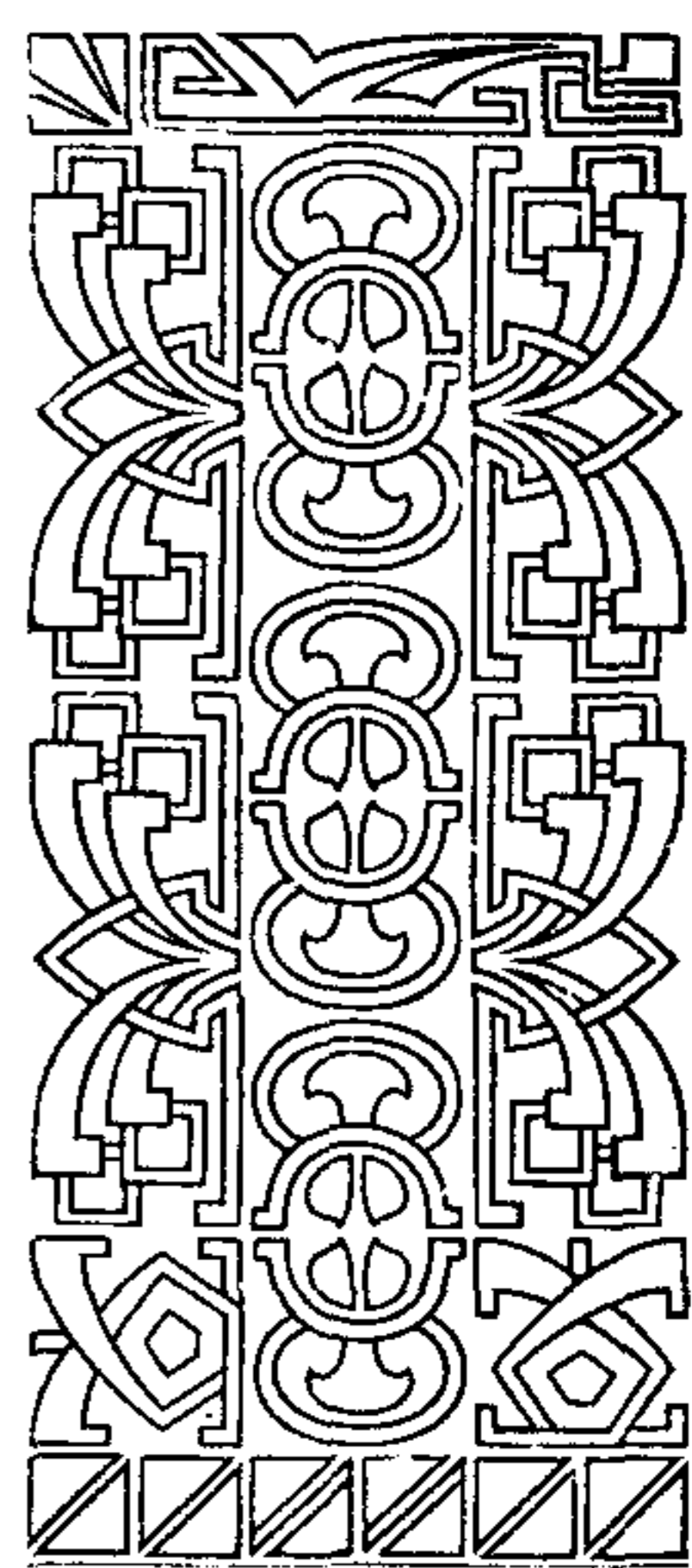

Šerbske nježelske lopjeno.

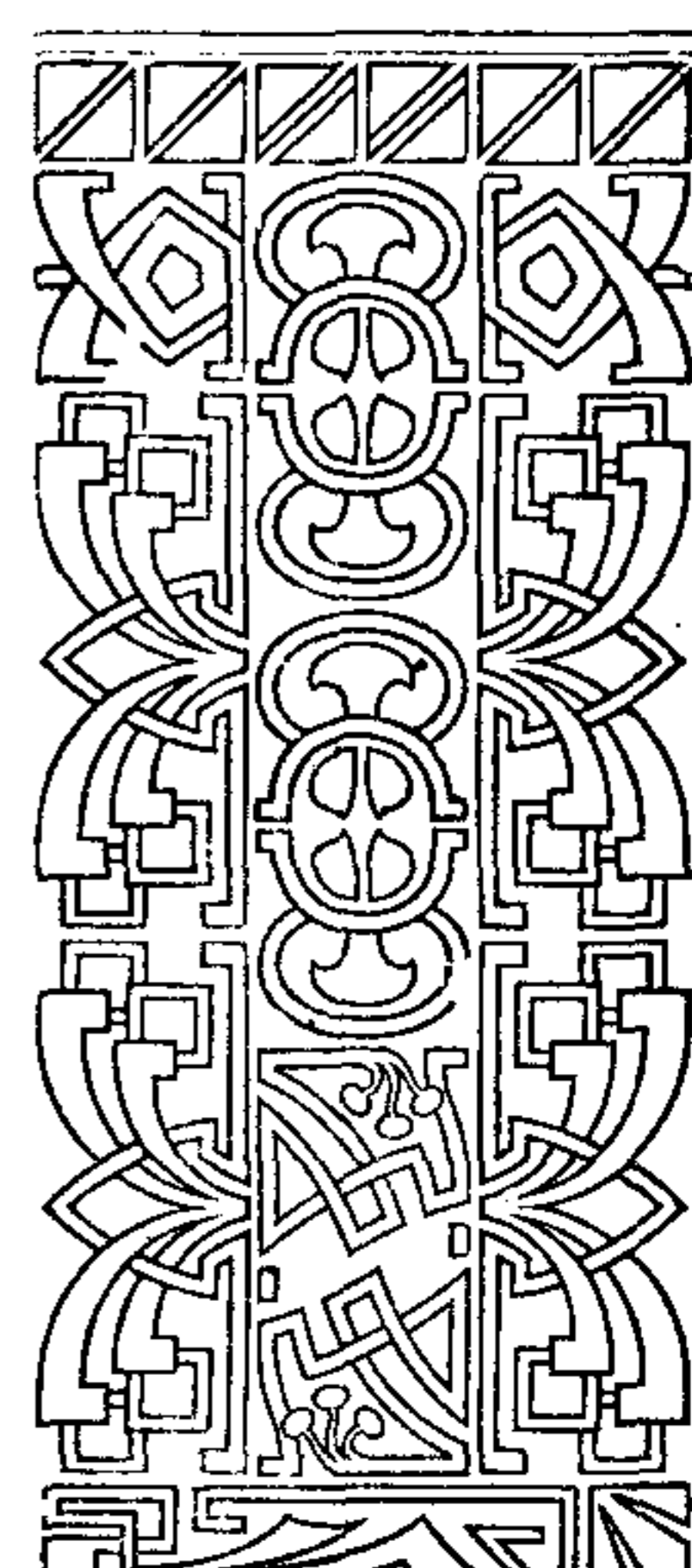
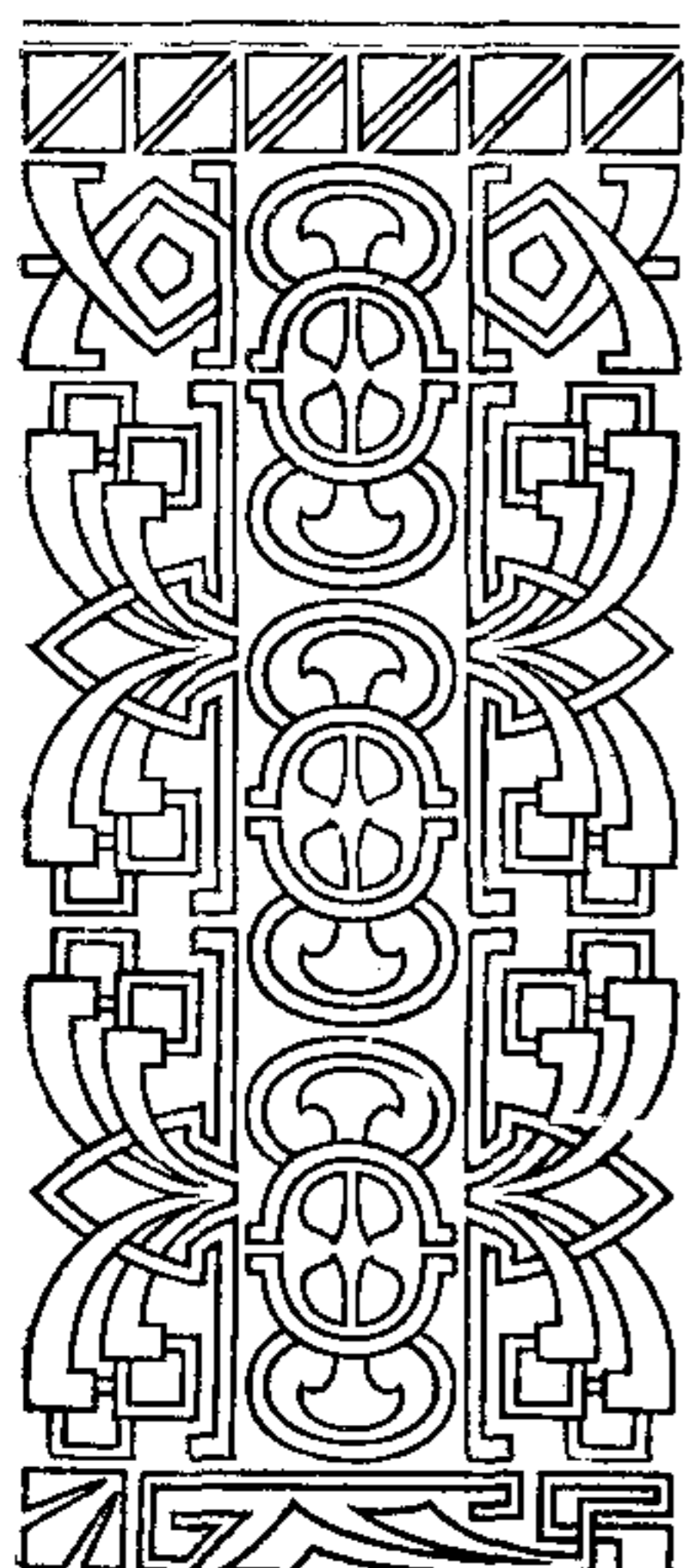
Wudawa so kóždu sobotu w Šmo,ler jez knižičiščežer ni w Budyšinje a je tam sa štwórtlětnu pschedplatu 40 pj. dostacž

1517

1917

Dr. Marcjin Luther.

400-lětny reformazijski šwjedzen.

To kłowo dherbja wostajicž.

Čišt na Romsk. 3, 28.

Haj, wulki džen k nam pschilhadža.

Kral Jezus Chryšus dobywa.

Lud wulki so jom' podežikuje.

To budž nam wulke wjekele!

Wěra do Chrystuša je w Lutheru nowe wulke dobyče psched 400 lětami dozpifa.

My nětko w tutej dolhej, wschě nasche mozy pschetriebazej wójnje prawje jasnje spóšnamamy, šhto wěra dołonja: wěra nascheho žykeho luda do šwojeho dobrego prawa psched Bohom

a psched ludami, wěra do wobnadžennych šnjezerjom a wodžerjom, wěra do Božeje pomogy. Wona je žro a jadro wscheho rjetowstwa na bitwischězach wschudže a wscheje woporlivosče we wschěch worichtach w městach a na wšach. Miliony dawaja, šhtož maja, dofelž do dobyče wěrja. Wěra je jena wulka modlitwa, kotruž Bóh wschedomóžny je šwojim wužyščenjom kónuje.

Tež Luther do šwojateho prawa šwojeho skutka wěrjesche. Jeho dowěrjenje běsche na Knjesa zyrkwe šaložene. Wón bě pschewědeženy, so dyrbi wěrnoscž Božeho kłowa dobyče wobkhowacž. A Boža pomoz je so jemu mot spocžatka šjewifa. Wón štejesche kruzje we wschitkich wichorach a nufach. Jeho skutk je rostk jako šhlny dub, kiž traje psches lěštotki a pod kotrehož šchěrokimi hałosami je ewangelijski lud derje šhowany.

Sšym, mot Šhrysta wuŕhny,
 Seſkhadža a roſeže rjenje.
 S Božim deſhečom kŕjepjenu,
 Seleni ſo, ſmėje keženje.
 Junu ſ njeho jeſrawi
 Luboſny plód njebjeski.

Luther njeje wjedžat, ſchto dŕrbjesche ſ jeho wuſtupowanja naſtač. Wón bě jako kŕhutny, pobožny katholic do klóſchtra ſchoł, ſo by ſo wo ſbóžnoſež ſwojeje duſche prózował. Bóh tón Knjes, kiž chzŕſche jeho zŕle hinał wjeſeč, je jeho do ſjawneho ſkutkowanja pomolał, hdžež wón k ſbožu ſwojeho luda, haj zŕleho ſwěta, čziſte kſchecſzijanſtvo na ſwěčnik ſtajesche.

Šchto čłowjeka praveho čzini, to je w kſchecſzijanſkei wučzbe najwažniſche praſchenje, a Luther je Pawołowe wotmołwjenje ſ procha katholic wučzbow wuryl. Jeho wojowanje pſchecziwo ſwonkownoſeži, ſo móžachu ludžo ſa pjenjeſy prawdoſež kupič, je ſkotom a ſlěborom něſchto ſa duſchu dokonječ, je hnydom mjes měſchniki a mnichami, mjes wučzenymi a proſtymi ludžimi horliwje pſchikſkowanje namaſało. Šdž je wicher pſches morjo howrik, ſo móžne žolny hacž k dalokim brjoham waleja. Tał ſchumjenje noweho ducha, nježene wot mezy jednoreje bibliſkeje wěnoſeže, daloſo a ſchěroſo wutrobny jimaſche. Tež w Budyſchinje tachantſzy duchowui běchu ſa Luthera. Nětoſi po jeho wučzbe přédowachu a nowe waſchnja ſawjedžechu. Jedyn ſ nich, ſ mjenom Coſel, je hacž do ſwojeje kŕnjereže ewangelij pſchpowjedał a tola katholic měſchnik woſtač mohł. Na žadanje radnych knjeſow tachantſtvo dweju lutherſkeju přédarjow do Budyſchina powoła, jeneho Němza a jeneho Šerba. Jedyn w Pětrowskei, tamny w Miſkawſchowej zŕkwi přédowawe. Na wſach, w Boſchizach, w Barče a w Budetezach duchowui ſahe nowu wučzbu ſažowachu. Wěnoſež dohwyawe. Wěnoſež ma móž, runjež ju ſa kezaſtvo ſaſaſaja. Tał njeje dołho traſo, doniž njebu nimale zŕla ſerbiſka Lužica lutherſka. Tež Šerbja woſoło Budyſchina a w Suſzy, hdžež kani ſwojich ewangeliſkich ſerbiſkich přédarjow haſle w lěče 1619 doſtaču, nje-rodžachu katholic přédowanja, ale dŕžachu ſo do Boſchiz a do Budetez a po lěče 1559 tež do Šodžija pod ewangeliſku kłětku.

Šchto je wěra? To móžej na ewangeliſkich woſadach w naſchich Šerbach ſpóſnacž. Wěra je žiwjenje. Šdžež wěra do Šbóžnika wutrobny napjelnuje, tam tež prawdoſež do luda ſačehenje. Prawdoſež bjeſ wěry njeje móžna. Wěra je žórlo wſchitkich počinkow a tał tež wſcheho ſboža. Pſches wěru maſch džel na Šhryſtuſkovej prawdoſeži a na jeho ſwětku. „Ja ſhm to ſwětko ſwěta“, praji wón, „ſchtož ſa minu kŕhodži, tón njebudže kŕhodžič w čžemnoſeži, ale budže mječ ſwětkoſež žiwjenja.“ Jenow ta zŕkei, kotraž Šhryſtuſka pſchpowjeda a wěru we wutrobach ſbudžuje, móže ludži k ſbóžnoſeži wodžič. Biblija w ružy, přédowanje Božeho ſłowa we woſadže, wěra w nutrnei wutrobje, to čzini kſchecſzijana.

A pſchi tym ewangeliſka zŕkei kóždy čžaž woſtanie. Ša to budžmy wutrobnyje džakomni, bohaczi a kŕhudži, woſobni a jednori ludžo, ſtarſchi a džeczi!

Bože ſłowo, wučzba lutherſka,
 Tei woſtanjetei bjeſ kónža!

W. T., B.

Šberluſch k jubilejſkemu reformaziſkemu ſwjedženei 1917.

Šlób: Wozučže! tón hlób.

Šalleluja ſaſpěwajmy
 A Bože ſkutki wohladajmy,
 Kiž ſwojei zŕkwi čzinił je!
 Wopomnicze te čžemne čžažy

A kajke kraſne ſwětko ſažy
 Pſches Luthera nam ſkhadžeſche.
 Wón bě naſch Gideon,
 Kiž je pſches Božu brón
 Kraſnje dohł.
 Tał chzemny my
 Tež ryczeſzy
 Šso bēdžič, dofelž žimi kmy.

Šchtož je tehdy nam ſo ſtało,
 To, lubi, wažče ſej njemało,
 To wuſnajče najdžakniſcho!
 Šchtož bu Božom' ludu date,
 Bě ſkoro rubjene a wſate,
 Dónž Bóh Knjes njeje kŕmilił ſo.
 Tu Boži khlěb — tam hlób,
 Tam pēſt — tu ſkalny hród
 Čziſtej' wučzby.
 Tam kŕhudoba —
 Tu kraſnoſež wſcha
 A darj Božoh' kraſejtwa.

Šlajče woſtač, kłětku, dupu;
 Te přėduja, tał ſ drohej kupju
 Naſch Šbóžnik wukupil je naſ.
 Wjekeleže ſo Božoh' ſłowa
 A ſ modlitwami hacž do rowa
 Pſchewińče ſly a dohry čžaž.
 Tu je Šmanuel
 A jeho Šrael.
 Bóh je ſ nami!
 Wón wuhna kŕud,
 Wny jeho lud
 Tu čžakamy na prawy kŕud.

Šhwalče Wjerſchneho pſches ſkutki
 A ſ kŕerluſchemi. Bóh kamlutki
 Naſch Wóčez, Šbóžnik, Troſchtač je.
 Čłowjekojo njepomhaju.
 Čzi dohudža a wěčnyje traju,
 Kiž Bóh kam k ſbožu dowjedže.
 O Wóčze, daj nam mēr
 A ſpožč, ſo tvojju čžer
 Njeſhubimy.
 O Jeſu kam
 Tu pomhaj nam
 Pſches kŕwjatoh' Ducha k njebjekam.

Šchecſzijenjo budžmy wěni
 A prawi Ewangeliſzy ſwěni
 A Lutherſzy tež woſtanmy!
 Proteſtatojo ſej wſmimy
 Šchit, klobuť, kabat, mjecž a džimy
 We Božim njenje do bitwy!
 Naſch wjednik Šhryſtuſ je.
 Alincž hežlo wjekele:
 S hnady ſbóžni!
 Šlaj dohčeže
 Nam wēſte je
 A kŕonowanje njebjeske!

Šswojemu drohemu ſerbiſkemu ludu a ſwojei lubowanei
 Nježwacžidliſkei woſadže ſpěwał Jan Waktáč.

Lutherowe ſwójbne žiwjenje.

Šodač —č— (—.)

D. Marčzin Luther je ſo 13. junija 1825 woženil. Šchto je jeho k temu pohnuło? Luther roſkudži ſo k tutei krocželi w tym lěče, jako bēſche jeho wēž w najwjeſchim ſtrachu. W lěče 1525 howrjeſche pſches němſki kraj burika wójna, najſtraſchniſcha ſozialna revoluzija, kotruž je Němčizna hdy wohladała. Tehdy ſpalichu ſo ſta hrodow a zŕkwojom; zŕla Durinkſka ſdaſche ſo podmuricž w kŕwi a wohnju. Lutherowi njeſchecželjo jemu

porokowachu, so je na tutej revoluziji wina, mënjo so ßu to sežehwki jeho wuczby wo ßwobodze křesćizjana. Jeho pscheczeljo njes wjerchami a wuczenzami ßo bojachu. Luther hnydom buram na pscheczo stupi, džesche ßam do Durinksteje a předomasche pscheczimo nim, ale zyle podarmo. Jako w Nordhausenje předomasche, jemu do wofnow kamjenje mjetachu a na kemschach nastawulka hara. Lédna ßam ßmjerezi wuczekny. Luther je tehdy w czežkich wojowanjach ßamostatnoscz nabožiny wukhował; jeho ßwoboda křesćizjana bėsche nėscho zyle druge hacž politiske a sozjalne wotpohlady buraw. Tutu ßwobodu buram ničto njewobarasche. Ale Luther njekutédzesche czerpicž, so burja wschě statne

Lutherowy dom we Wittenberku.

řaklady powalichu. Tak nastaw 6. meje 1525 jeho spiž: „Bischecziwo mordacskim buram“ a w juliju jeho „List wo krutej knižy pscheczimo buram“. Runje wo ßriedž tuteje wójny, 13. junija, rošbudži ßo Luther k tej krocželi, kotraž powšchitkowmu kédžbnoscz pola pscheczelow a njepscheczelow sbudži — wón jako mnich wozeni ßo s mnichku. Luther licžesche tehdy se ßwojeje ßmjerezu prajizy drje: „Mój schczepowž ßo hižo pali.“ Duž chzysche wón s tutej ßwojeje žentwu psched zřlym ßwětom pošlednje a šawne ßwědženje ja to wotpołozicž, so je jenicžki prawy řaklad praweho křesćizjanskeho žiwjenja křesćizjanske mandželstwo, so je wscha klóschtriska dostojnoscz njewužitna wěz. Luther chzysche tehdy rjez: „Se wscheje nusy pomha nam nětkole jenož ßwěra w kóždym powołanju, wožebje pak we powołanju mandželstwa; njeje wšchaf ßwjeczisheho a sbóžnisheho powołanja hacž mandželstwo. — To je wopravdžita pschicžina Lutheroweje žentwy. Jeho mandželstwo ma nėscho programatiske, repräsentativne. Je to khrobka konsequenza jeho nabožneho nashonjenja wo prawocžinjenju s wěry. Je to rjekowške wustupjenje pscheczimo wschitkim njepscheczelskim mozam, s kotrymiž mějesche tehdy wojowacz. „Cžerezi dyrbja plakacz a jandželjo ßo wjekelicž, hdyž jim pokazu, so ßu duchowne wořoby ßwobodne.“ — Wěsčze ßu tež druge pschicžiny Luthera pohnuke, so je ßo wozenil. Luther bėsche tehdy 42 lět starý. Wo někajku sentimentalisku řalubowanoscz, kaž ßnawo pola 20 lětneho mlodženza ßo tu njejedna; tajka řalubowanoscz bėsche tutemu twjerdemu řplahaj do zřla zusa. Ale Luther bėsche ßo ßwojeho ßamostatneho žiwjenja do zřla nabył a žedžesche ßo po řjadnych wobstejnoscach. W pošlednym lěcže do ßwojeje žentwy njemějesche nikoho, kiž by jemu ložo posczelak. Ležesche řtajnje na njeposczelanim ložu, tak so řkóncžnje řloma we ložu a řchaty hnijachu. Tež bėsche ßo řobuželnoscz, kotruž wón pschi řpoczatku ke Katharinje s Bora řaczumawšche, kotraž bėsche to řamřne řmutschowne wojowanje kaž wón pschětraka a ßo na jeho radu s klóschtra wuřwobodžila, pschewobrocžila do wopravdžiteje řubosczje. Ale wschitke tute wořobinske pschicžiny njebychu nihdy

na nihdy dořahate řubera k žentwje pohnuč. Luther je ßo wozenil jenož hmyth psches řwoje řwědomje — jenož s pschicřkuschnosczu.

Tak widžimy Luthera 13. junija popołdnju wokoło pjećich hodžin hromadže s Wittenbergskim řararjom Bugenhagenom, se řnathm molerjom Łukaschom Šranachom, s professorom prawisřnista dr. Apelanom a propřtom Juřtuřom Žonasm we wobydlenju měšczjanskeho piřarja Reichenbacha, so by řebi 26lětnu Katharinu s Bora řa mandželsku wuprořyl. Katharina do teho řwoli a hnydom bu w pschitomosczji tutych řwědkow mandželstwo po tehdomnischim waschnju wobřamřnjene. Na řlědomazej njedželi džeschtaj mandželřkaj hromadže kemschi a hakle dwě njedželi pošdžischo bėsche řwařna hoscžina. Ludžom we Wittenbergu njebėsche prawje, so bėsche řebi Luther tutu Katharinu wuřwolil; bychu radřcho widželi, hdy by řebi Luther nahladneho měšczjana džowku wuřwolil. Šaj Lutherowy bojasřlwy pschecžel Melancthon ßo pschi řwařnej hoscžinje njewobdželi, dořelž s jeho žentwu pschesjent njebėsche. Najebacz teho ßo mlodymaj mandželřkimaj dořcz cžesczow dosta. Wittenbergřka rada dari jimaj 20 řlotych a cžwizu dobreho Einbeckřskeho piwa, univerřita pak řjany řlěborny se řlotom debjent řelich, kiž ßo hiřchče dženzka na Greiřswaldřkej univerřicže jako drohi poklad řhowa. Na jeho podnosř řteji napřimo: Dostojna univerřita řurwjerchowřskeho města Wittenberka wěnuje tuton řwařny dar dořtorej Martino Lutherej a jeho řnježnje řacže s Bora“. —

Mandželřkaj cžehnjeschtaj do tak njenowaneho cžorneho řlóschtra, kiž hiřchče dženzka řteji. Je to řhětro wulke cžmowe twarjenje s wězju a s dwěmaj pošhodomaj, kiž řurwjerch Jan Mudry Lutherej lěto pošdžischo jako ßwobodny dom pschewořtaji. Tu rořwawšche ßo nětko Lutherowe řwójbne žiwjenje, na kotrež bórřty řřkazy woczow ředžblwje řladachu. Na řluthym žiwjenju pak njewidžimy ničto njewišchědneho, napjateho. Tuto žiwjenje je jednore a wschědne ale napjelnjene se řtrowej pobožnej řubosczu a cžisřtej wjekelosczu.

Řajka řrařna hospořa bėsche 26lětna Řatržina! Njebėsche řjana! Řejny wobras, kiž je nam niřchtr Šranach molowak,

Lutherež Řeřla.

řokasuje nam řhutne, cžezřy řejane, řosczate woblicžo. Njebėsche tež wuczena. Šnajesche drje trořřku řaczansczinu, ale tak řnawdne, so mějesche řkoro řatechismuř řa řaczansřki superlatiw. Bėsche pak mudra, wobdarjena, wufnjesche rady, bėsche nimo měřy pilna a řlutniwa. — Řejne přenje džělo bėsche, so Lutherowe řydko wuczisczji; řupi řebi dwaj wosaj řalka a woběli řama

ščerý. Potom pschyprawi žebi jahrodu, warijesche žwinjaze khlěny a pinzu a kupalnje. Haj, starajše žo tež wo warijenje piva, ja čžož mějesche wo žwojim twarjenju prawo. Wot wschitkich Wittenbergskich hospošow rano přenja stawasche, hižo wočoło schyrjoch. A Luther mjenowasche ju tehodla Wittenbergsku fernicžku. Šsama warijesche a plokasche a platasche a wječor žedžesche wo studowaniskej jstwi žwojeho mandželskeho a pschedžesche. Běšche sawěsče nužno, so taf derje a pilnje hospodarjesche, pschetož wobaj mandželskaj běšchtaj žmjerč žhudaj. Šiščeže wo druhim lěče žwojeho mandželstwa mějesche Luther kžetro dołha. Žej jenož mějesche žo Luther džakowacz, hdyž žwój dołh po čžaku wotbu a žnadne jamoženje dozpi. Katržina mōžesche žebi bōrsy čželedž pschistajicž, žebi pola, jahrody a haty, šfot kupicž, haj šfōncžnje wotkupi žwojemu pschedoženemu bratřej kubleschko Žulsdorf pola Lipska. Kaž mnohy wučženi a dučhownje smyžleni nužžo žo Luther wo pjenježne naležnosče starajše. Šdy by čžył, mohł žebi najwjetšche bohastwo nahromadžicž a š najbohastchim mužom žwojeho čžaka bječ. Pschetož wschudžom na žwěče žo jeho knihi kupowachu. Ale Luther nje-mōžesche se žwojim žwědomijom šjednacz žebi žwoje džěla šaplacicž dacž. Žeho čžiščežerjo žo wschitzy wobohacžichu, jeho Wittenberfski čžiščežer Nidel Schirlentz, kiž běšche žyle mały šapocžak, bu tajki bohasty, so tōn drobny njerjad pjenježkow wjazny njelicžesche ale jenož hiščeže wadžesche. Tež žwoje pschednoschki mějesche Luther pschezo darmo. Taf žo špokojesche se žwojej žnadnej professorškej mšdu, kiž 100 šfotych wučžinjesche a halle wo jeho pošlednich lětach žo na 400 šfotych powyšchi. Šurwječř Jan dari jemu něhdy nowu žuknju. Žemu Luther pišasche, so je to ja njeho pschewjele. „Šdyž žo mi hižo tudy na ženi wschitko šaplaczi, ščto ma žo mi potom wo tamnym žiwjenju dostacz?“ Šurwječř Jan Bjedrich dari jemu něhdy akžiju Schneberfskich šlěbornych podšpšow. Tež wo tu Luther njerodžesche. „Mi žo pschisteji žo ja to modlicž, so hōrnistwo tyje a žo wušbytk derje wužywa.“ A nětk běšche Luther nimo mēry darniwych a dobročiwych. Ščtōž něščto triebasche, wobročesche žo na njeho. A wōn wobdarjesche wschitkich, kžudych a studentow, prošerjow; hdyž žam nicžo wjazny njemējesche rošdari šlěborne čžestne felichi, kiž žo jemu druhdy dostachu; haj jako něhdy jeho mandželka wo njedželnicžim ložu ležesche, rošdari kōmōtřjaze pjenjesy žwojeho džěsčža. Tute šapřiwanje pjenjesow a tuta dobročiwosčž je šnamjo kralowškeje smyžlenosče. Ale nje-mōžemy žo džiwacz, so Lutherowa mandželka na tutu dobročiwosčž druhdy kžutna šhladowasche a čžim bōle lutowasche, so njebny do wuškočžow pschischla. Luther ju tehodla jara čžesčesche a pschewostaji jej bōrsy starosčž wo wschitke domjaze naležnosče. Wyžlesche taf, kaž jeho pschecžel Bugenhagen, Wittenberfski šarac, kiž po kwažu žwojej mandželskej wschitke domjaze klucže pschepoda a žebi jenož žwój mjecz jako šnamjo najwyschšesche mozy šakhowa. We přenich njedželach žwojeho mandželskeho žiwjenja wschaf žo Luther taf žyle šbožowny njeczujesche. Žeho pscheczel magister Žilip Melancthon na nim pječža wěštu poražnosčž wobkędžbowasche. Luther běšche wschaf pschedołho žamotne žiwjenje wjedł a nětko šdasche žo jemu wschitko nowe a nješwucžene. „Přjedy běšche ty žam, nětko žy žamodruhi.“ — Šola Luther a běšche to taf, kaž wo kōždym mandželstwie. Mandželskaj dyrbitaj žo pomhaku na žo šwucžicž. Luther pišche Arnsdorfej 21. junija 1525: „Ja nješžym jara šalubowany ale čžesčžu žwoju mandželku.“ A hižo 11. augusta 1526 kžwali wo lišče žwoju Katržinu jako šwōlniwu, wo wschitkim poškuschnu, ja njeho žo bōle pschihodžazu, hacž je žo teho hdy nadžak, a žo Bohu ja nju džakujō pschistaji, so nochžyl žwoju kžudobu ja wschitke poškadny Šroeska šamēnicž. Najrjenšche šłowo wo jeho mandželskej

namaka žo wo Lutherowych blidowych rěčach: „Mochžyl žwoju mandželku ani ja Franzosku, ani ja Benedigsku žobu wōledacz, š přenja tehodla, dokelž je mi ju Bōh daril a mje jej, š druha, dokelž čžasto šhonju, so maja druge žony wjazny njedostatkow hacž moja; hacž runje ma jich tež něščto, dha ma tola mnoho dobrych počžinkow, š tšecža dokelž mandželske potajnstwo čžesčži, to je, žwěru a čžesčž. A dokelž je macž a fajka!“

Šelko woporniwosče a lubosče wōšnamjenja ja macžer jenicžke džěčžo! A Katržina je žwojemu mandželstwu ščěsčž džěčži darila. To je ščěsčžtrōcžna lubosčž a proša. Šajke šmutsšowne bohastwo! Na dnju 7. junija 1526 žo Lutherej přenje džěčžo narodži. Naš pohnuwa widžecž, taf žo Luther wo žiwjenje žwojeje mandželskeje stara, taf žwojim pschecželam žwoju starosčž žobudželi a jich prošy, so bychu žo ja nju modlili. A šajke wješele, jako běšche přenje džěčžo hōlcžk! Šiščeže na tym žamym dnju da džěčžo wuššecžicž. We Wittenberku žebi myžlachu, so budže žwojemu džěčžu prawje wōšobne njeno wubjeracz.

Marcžin Luther jako muich.

Alle Luther mēnesche, najwschědnishe njena žu najrjenšche a mjenowasche žwojeho hōlcžka Jan. We wschitkich listach, kiž Luther nětkle piža, widžimy jeho nanowšku wješkosčž. Šōlcžk njeje hiščeže tydženi starý, hižo Lutherowych pschecželow žobu strowi. Šhonimy, taf žo hōlcžk pschi špocžatku pschecžiwō jědži špjecži, taf waš bōrsy žo jako homo vocax a bibax pošaze, to rěka rěka žyluje pije a jě, taf ma žwoju nusu se šubami, hacž žo šfōncžnje přeni šub pošaze a taf ja to wot žwojeho kōmōtra Žonaša šlubjeny šub, to rěka šlěborny tolet doštanje. Šhonimy, š listow, taf pomaku wušnje štejecž a kžodžicž a rěčecž, taf studowanšku štwu žwojeho nana wopřtuje a tam do wschitkich šutow kašy a čžasto njeczštosče, kužicžki, šawinuje. Šdyž Marcžin Luther žwoje džěčžatko lubosčžiwje wobkędžbowasche, dostachu žo jemu druhdy džiwne hłuboke myžle. „Šdyž žedžu a pišchu abo něščto druge čžinju, špěwa mi Janč; a hdyž to pschewōtšje čžini, ja žo wžwarju; potom najebacz teho špěwa ale čžini to škradžu a se starosčžu a bojosčžu. Taf čže Bōh, so bychmy tež my wješeli byli ale š bojosčžu a š ponižnosčžu psched Bohom.“ Alle hdyž Janč twjerdže šawaleny do žwojich šakškwow š žylej šchiju ščtrěčesche, žo nan na tym wješelesche jemu pražizny: „Pschezo wōlaf

a wobarať so, mje je bamž tež tak wjasat, ale ja bym so se fwojich putow wufwobodzil.“ Po tutym přenim bynje dosta Luther džowczičku, kiž pak hižo pol lěta stara semrě. Saczrunjež so Luther troschtowasche, febi prajizy: „Moja Hilzbjeta je naš wopuschczika, so by ke Khrystušej schla, psches fmierecz do žiwjenja“ so tola wufna: „Hilzbjeta je mi džiwnje khoru, sforu žonjazu wutrobu sawostajika, tak jara je mi jeje žel. Njebych febi myhliť, so móže nanowka wutroba tak smjeheczicz k fwojim džeczom“. Po Hilzbjecze narodzi so 1529 Leńka, kiž pak tež do fwojeju starscheju semrě. Potom pschińdže drubi byn, kiž njeno po fwojim nanje Marczin dosta. „Mój Marczin“, tak džesche něhdy sbožowny nan, je mój najlubšchi poklad. Tajke džeczatka trjebaju staroscz a luboscz fwojich starschich, so so fwoeru wotbladaju. Jant a Leńka móžetaj nětko rěczecz a telko staroscz wjazy njetrjebataj.“ Šak sbožowny bēsche Lutherez nan, so mējesche nětk tsi strowe džeczi. Mēnjesche, so ma jich nětko dospcz. „Mam nětko tsi mandželste džeczi, kaž žadyn katolski theologa, a tute tsi džeczi su moje tsi kralestwa, kiž wēsczišcho wobkedžu hacž kēžor Ferdinand Wuhersku, Čžesku a rumuniske kēžorstwo.“ Ale na Marczina fłedowasche hišcže tšeczi byn, kiž k cžesczi Lutheroweho najlubšeho japošchtoła njeno Pawol dosta. Jako něhdy nan wohlada, kak tutón hólczť i mjeczikom hrajkasche, džesche wón: „Ty budžesč něhdy i wojakom a pocžehnjesč do wójny pscheczivo Turkam. Jako pošlednje džeczó sjewi so mala Marhata, kiž fwoje njeno po wozny dosta. — Luther pak tuto džeczatko radu je ferskim mjenom Maruška wolašche, snamjo sa to, kak jara bēsche wokolina Wittenberga hišcže w Lutherowych cžafach fersika. Mjes tym, so su potomnižy Lutherowych bynow dawno semrēli, su potomnižy tuteje Maruški hišcže dženska živi a jako němžy semjenjo cžesczeni.

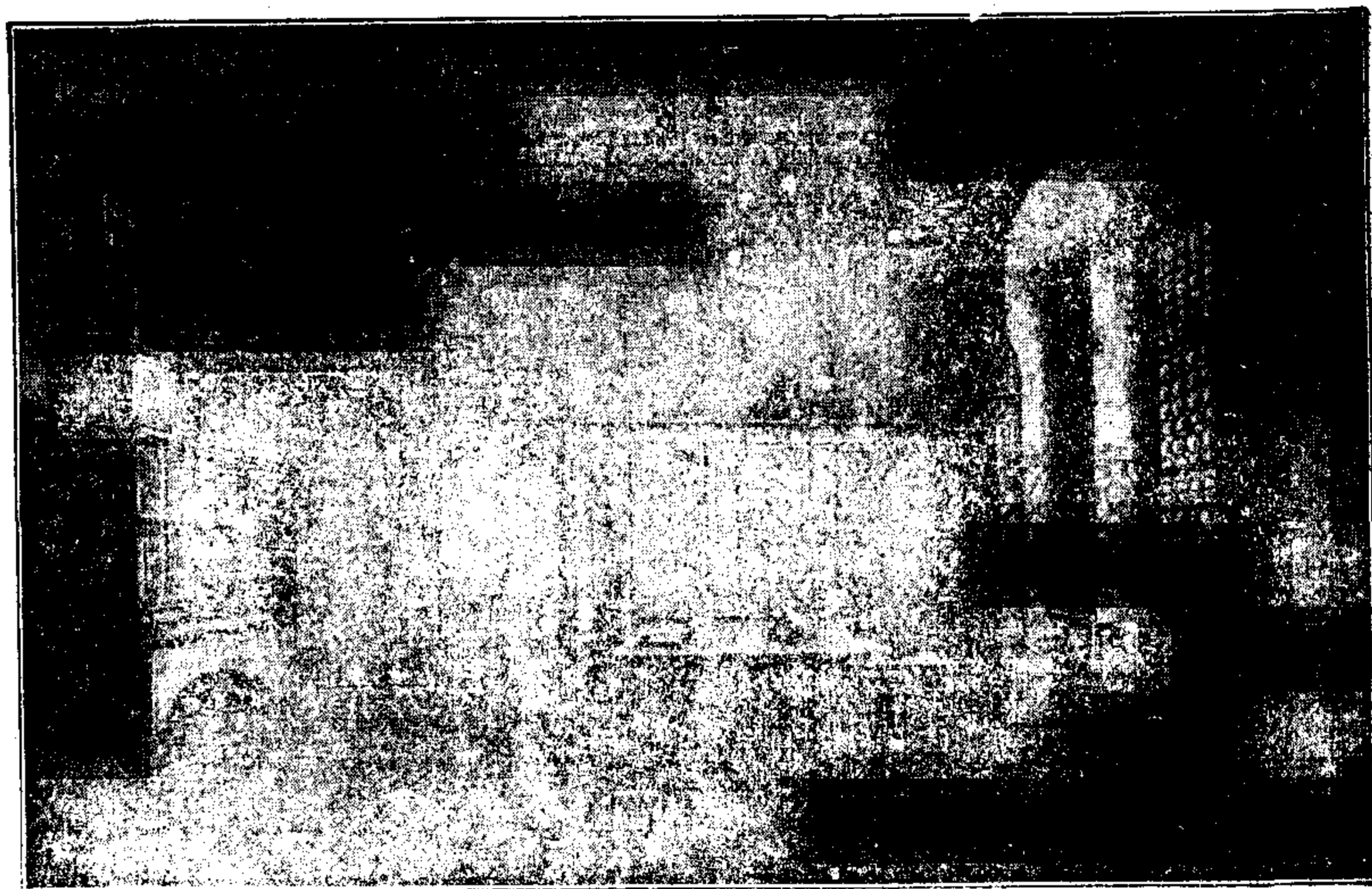
Pschi wufublanju fwojich džeczi Luther fwojej mandželste fwoeru pomhasche. Starsche so wo to, so by w jeho domje dobry porjad knježil. Mjz jenož njepscheczalam, kotrychž nožy, kaž něhdy sarkastizy praji, i Roma do Wittenberga došahaja, tež fwojim pscheczalam chze dobry pschickad dacž a chze po fłowje živy bycz: „Biskop ma bycz muž, kiž fwojemu domej derje prjodť steji a ma derje wotczehnjene džeczi.“ Luther njebēsche jara kruty; ipominasche pschego na fwoju straschnu młodoscz. Jeho šafada pschi wufublanju džeczi bēsche, so ma jabuko pschi prutu ležecz. Ale druhdy móžesche tež Luther jara kruty bycz. Jako bēsche něhdy jeho bynt Jant njepoškuschny byť, njefmēdžesche tsi dny dolho jemu psched woczki pschińcz a halke, hdyž bēsche pošomnje nana wo wodacze prošyl a hdyž bēchu macž a pscheczaljo sa njeho prošyli, jemu nan woda prajizy: „Chzu radšcho morweho hacž njeporadženeho byna mēcz.“ Ale Luther nakožesche pschi wufublanju radšcho jabuko a so bojesche roshorjenje a hidu we wutrobach fwojich džeczi wubudžicz. — Bēsche swjetscha fama luboscz a dobrota. Radu pschihladowasche hram fwojich džeczi a drje so sam pschi nich wobdželesche. Radu bjerjesche febi džeczatko na koleni a šhladowasche jim do woczkw. We džeczazymaj woczkwomaj namka dowēru a njepowalnu wēru a cžistoscz, kotruž ludžo w paradisu mējachu. A něhdy wufna so želniwje: „O, hdy bych tola jako džeczó wumrjet. Chyť sa to wschitku cžescž dacž, kotruž na tutym fwočze wobkedžu abo hišcže dostanu.“ Tuta džeczaza wēra šda so Lutherej wjele wjetscha bycz hacž jeho wēra. A hdyž so druhdy fłaby we wēre cžuje, potom so i tym troschtuje: „Moja Leńka a mój Jant so sa njnje modlitaj.“ —

We wobkhadže se fwojimi džeczimi namaka Luther fwoje najlubšche woczerstwienie. Sdyž bēchu wischnje frake, džesche se fwojimi džeczimi na fuhodne sarske dwory. Dužy po puczju jich drje Boži deschczit pschekhwata. Ale džeczi njefmēdža sfozicz, pschetož i njebješow lije so 100 000 šlotych, mjenujzy pschenza, woz, jeczmejč, wino, kak, zybla, trawa, mlofo. Radu so Luther se fwojimi džeczimi rozrēczuje, džeczi rēcza wo njebješach a jich krafnosczach; něhdy so fwojeho nana wopraschachu, hacž tež jich pschczť po fmiereczu fobu do njebješ pschińdže.

„Šaj“, nan wješele wobkruczi, „a smēje šlotu kožu a wloky a kudžerje i drohotnych kamušchkow.“

Wo pschichod fwojich džeczi so Luther jara njestarasche. Sdyž jemu džeczó do spaczhicza dobru nóz praji, drje nan k njemu džesche: „Dži spacz, lube džeczó! Budž stajnje pobožne! Pjenjesy cži njemóžu sawostajicz, ale bohateho Boha chzu tebi sawostajicz. Jenož wostań pobožny!“ Luther mēni, so starschej fwojim džeczom nicžo druhe sawostajicz njemóžetaj, hacž dobre kšeseczjanske wufublanje. Tehodla modli so na fōžde ranje se fwojimi džeczimi niz jenož wotczenasch, ale tež džefacz Božich kšajnow a wēru, nimo teho hišcže psalm, tydženszy pschekhwataje fwoje džeczi a fwoju cželedž katechizmu. Wot lěta 1532 mējesche we fwojim domje na fōždej njedželi domjaze předowanja, kiž jeho pomoznik Veit Dietrich hromadžesche a jako knihu i njenom „Domjaza postilla“ wuda.

Nimo Božeho fłowa Luther hudžbu najbóle cžesczesche. Šsam rošmjesche nowe hložy štajecz a na harfje hracž. Někotru lubu hodžinku se fwojimi hoscžemi abo džeczimi špewasche. Tehodla so tež wo to starasche, so so wschitke jeho džeczi hižo šabe

Lutherowa jstwa na Wartburju.

we hudžbje rošwuczowachu; so bychu se fwojimi jašnyimi džeczazymy hložami špewacz a domjaze fwojedjenje wokrašnicž móhli. Sa fwoje džeczi a sa domjazny hodowny fwojedčēn pēšnjesche Luther našch najrjenšchi hodowny kšerlusch: Sa i njebješ dele pschińdu k wam. — Šak rjenje Luther w lēcže 1535 tutón hodowny fwojedčēn fwojeczesche! Widžimy jeho na wjeczornych fmierečach hromadže se fwojimi džeczimi a domjazymy pscheczeleni w runje psched fwojej jstwu cžakajo kedžecz. Na dobo wotewrja so durje do wobfkwētleneje jstwy a w jejnym wobkufje sjewi so wulki bēly šdrasčeny jandžel se šlotymaj kšidkoma a šanoschuje Lutherowy špew. Sdyž je přenje schiucziť sam wšpewal, pod Lutherowym nawjedowanjom wschitzy dorowčeni a wschitke džeczi špew dospewaja. A potom Luther wschitkich do hodowneje jstwy nuts wjedže, hdyž je žlobit i Jesuž-džeczatkom postajeny a hdyž na fōždeho fñadne dary cžakaja.

Šajki wulki pscheczal džeczi našch Marczin Luther bēsche, a šajki wubjerny dar wón mējesche, so sam do džeczaznych myšlow pschekadžicz, to pošaje nam jeho krašny list wo Božim raju, kiž je w lēcže 1530 i Koburgšesje twjerdžizny — jako bēsche so kšeski fejn w Augšburgu šhromadžil, — fwojemu byntej Janej pišal. Bēsche džē to i zyła přeni list, kiž je fwojemu najštaršchemu byntej, kiž bēsche tehdy 4 lěta starý, pošal. List ma so tak: „Šnada a mēr w Khrystužu, mój luby bynto. Wjekšelu so, so derje wufnjesch a so pilnje modliť. Wostań šajki, mój bynto, a pošracžuj; hdyž domoj pschińdu, chzu cži rjany hermant fobu pschińjesč.“

Šnaju rjany, lubošnu jahrodu, w nej kšodži wjele džeczi, te maja šlote fukniczki, a šberaja rjane jabuka pod šchtomami, a kruschwy, a wischnje, knyčaczki a fłowki, špewaja, šakaja a su wjekšele, maja tež rjane male koniki se šlotymi rēšadkami a se fłebornymi kēdkami. Tuž wopraschach so teho muža, cžesa ta šahroda je: cžese te džeczi su. Šón ke mni džesche: Šo su džeczi, kiž radu špewaja, wufnu a su pobožne. Duž ja rjeknych: Luby mužo, mam tež byna, rēka Jant Luther, njemohť šón tež do teje

sahrody pschiczej, so by tež tajke rjane jabluka a krušchwy jěsč a na tajkich wošebnych konikach jěchac a i tuthy dzěczi hrajac mohł? Duž dzěsche tón muž: hdyž rady šwoje paczerje spěwa, wufuje a je pobožny, šně tež do teje sahrody pschiczej, Lippus a Josi (pscheczela Lutherz Nanka) tež, a hdyž wschitzy hromadže pschindusměju tež trubiczi, bubony, harfy a wschelake trumy, šnědža tež rcjwac a i małymi profanji ščeczi.

A pokaze mi tam rjannu kuczku we sahrodze, napravjenu k rejwanju, tam wišachu i ryseho škota pscheczalki, bubony a sezišeho šlěbora profi. Ale běsche tak šabe rano, so dzěczi hiščeze njeběchu šnědale; tehodla njemōžach na rejwanje czačac a prajac i temu muzej: Ach luby knježe, chzu šhwatač a to wschitko mojemu lubemu šnykej Jonkej pišac, so by ju pilnje šo modlił, derje wufnył a pobožny był, so by tež do tuteje sahrody pschicchoł; ale ma tež czetu Lenu, tu dyrbi šobu pschivjesč. Duž dzěsche tón muž: To ma šo tak štač, dži a pišaj jemu tak.

Tehodla, luby šnyko Nanko, wufni a modl šo šwěru, a praj Lippej a Josiej tež, so bñschaj wufnyłoj a šo modliłoj; potom pschindžecze wschitzy hromadže do teje sahrody. Š tym budž wschehomōžnemu Bohu poruczeny a postroš czetu Lenu a daj jej hukku wote mnje. Anno 1530. Twój luby nan Martinius Luther."

Lutherowy nan.

Tak namaka Luther w kole šwojich dzěczi tajke šbožo, czehož šo ani nadžal njeběsche. Nětko špōšna wěrnosč hrōnczka, kiž běsche něhdy w domje mēšchczanki Cotta šlyšchat:

Najrjenjšche kublo na šwěcze woštanje
Zōnška lubosč — komuž šo dostanje.

Tuto šbožo pschecjesche tež šwojim pscheczelan, tak na pschiklad Spalatinej, kotremuž něhdy w lišče pišasche: „Moja mandželška pscheje wam wjele dobreho, wošebje tež Spalatinka, kiž by waž wuczil wjekešosč mandželštwa.“ A tak jara Luther tyč šwojich lubowasche, to pokasuja nam jeho šłowa: „Šlaj, ja šwoju škatu lubuju, lubuju ju bóle hač šebje šameho, chzyl radšcho wumrjecz, hač šo bychu wona a jejne dzěczalka wumrjele.“

Do Lutheroweje šwōšby šlyšchachu nimo jeho dzěczi tež czeladni a wschitzy, kiž w rumnym cžornym šłōschtrje bydlo namakachu. Wschitzy tworjachu domjazu wošadu, kotruž Luther jako nan a škata jako macz nawjedowaschtaj. Luther šo šwěru starasche wo šwojich czeladnyč a cžescjesche šwěrne czeladne dželo. Rady rēczi we šwojich předowanjach wo tym, kaš šo Bohu tež najwschēdnjšche dželo, kiž šo šwěru wufonja, špodoba. „Šdyž wotročł abo šlyžomna w domje dželataj, šchtož jimaj hospodar kaže, šlyžitaj Bohu. Šdyž štwu wumrjecze abo štupnje wuczisčza a do šhryšta wěra, to šo Bohu wjele bóle špodoba hač wschitkich mnichow modlitwy a posčzenja.“ — Njeshōncznje

wulka běsche lubosč we wutrobomaj Lutherz mandželškej. Šchezo šako k šwojim dzěczom tež hiščeze dzěczi šhudnyč pschicewnyč šebi do domu bjerjeschtaj. Ras mējadu nimo šwojich dzěczi jēdnacze zusyč dzěczi we šwojim domje. Šolzy dyrbjachu knjeni šacze pomhac a posdžišcho czetu Lenu šastupowac, kiž běsche tež i šłōschtra cžekla a w Lutherz domje wufhow namaka. Wōsta tu hač do šwojeje šnjercze. Starasche šo wošebje wo dzěczi a wo šhornyč a šemrē ššōncznje tu šbožomna po dželapōšnym žiwjenju, wot Luthera trošchlowana we wěre do šwojeho Šbōžnika. Jara wjele próžy a tež hněwa štaj mandželškej i zusyčymi dzěczimi mēloj. Dzěczi wōstachu i wjēšcha hač do šwojeho šastaranja w Lutherowym domje; hōlzy tak dołho, hač mōžachu uniwēršitu wopytac a hōlzy, hač šo wudachu. Někotryžkuliz kwaž je knjeni škata w šwojim domje wuhotowala. A to bēchu wjekele kwažy, na kotryčž šo pschi šhudžbe tež rejwasche. Luther mēnjesche, so je šo tež na kwažu Šjaaka a Šebeki rejwalo. „Wōštaju kwažej jeho prawo a waschnje a rejwam. Wěra a lubosč šo njehodžitej wurejwac, jenož šo pōzcziwje a mērnje rejwasč.“

A Lutherz šwōšbje pak šlyšchachu hiščeze drušy ludžo. Tehdy běsche waschnje, so uniwēršitni profesorojo studentam štwy pschenajachu, jich jako šlidnyč hošczi hospodowachu a jim pschi jich šaidowanjach pomhachu. W cžornym šłōschtrje běsche pak jara wjele prošdnnyč štwicžkow, w kotryčž bēchu něhdy mnijšcha bydliłi. Tute štwicžki knjeni škata drje wužiwasche. Wona je studentam, ale tež wudowam a mlōdym hōlzam pschecnajesche. Mnōšy ewangelszy předarjo, ale tež mnijšcha, kiž bēchu i šłōschtraw cžekli, pola njeje bydlo namakachu. Tež wjerchowizy hošczo drušdy pschindžechu. Něhdy bydlesche šhora mandželška brandenburgškeho šhurwjercha, Šilžbjeta, je šwojimi šlyžobnyymi dlēšchi czaš w cžornym šłōschtrje a bu wot knjenje šaty šwěru wothladana. Tutōn wopyt je wschak Lutherz wjele mjersanja a hněwa pschinješł, wošebje, hdyž jejna džowka, Anhaltška wjerchowka, po domje šchunjesche, kotruž Luther wjazy krocž njedwōrliwje wotpokasa. Tež cžeta šakškeho wōšwodny Šurja, Lutheroweho šakušaneho njepšcheczela, wōšwodka Wōršcha i Wūnšterberg, kiž bēsche i Šreibergškeho šłōschtra cžekla, namaka pola Luthera šwoje bydlo, na cžimž šo Šurij jara hněwasche.

— Tutyč hošczi bu Lutherz ššoro pschewjele. Šako chzysche něhdy Anhaltški wjerch Šurij pola Luthera bydlicz, jemu to wofradžachu prajizy, so je Lutherowy dom hospoda ša wschelaki lud mlōdnyč ludži, studentow, hōlzy, wudowny, štare žony, žyle mlōdnyč hōlžow, dla teho wulkeho njemēra, kiž tam štajnje knježesche, bēsche mnōhim dostojneho wōtza Dr. Luthera jara žel, pschetož niz we wschitkich wobydlenjach domu bēsche jeho duch živy. A wschitzy tuczi hošczo namakachu tež mēštna ša Lutherowym šlidom. Lutherowa mandželška bēsche potajkim i došom hospōša wulkeje penšije! Šelko mēšesche tu džela a šelko hněwa! Ale škata mēšesche twjerdu ruky a rošymjesche wubjeruje hospodaricz! Žadašche wot šwojich wotwajerjow, so pilnje plačzachu a niz pschezo tuczi šacžine šlicžbowanje šhwalachu. Ale wschitzy rošomni hošczo šhwalachu cžorny šłōschtr jako šhowanku cžeknjenzow, jako šhorownju bēdnnyč, jako wōtžny dom wošhroczenyč. A tež my dyrbinny pschezo šako tuteju mandželškej wōbdžiwac; Luthera, hospodarja tuteho domu, kiž najebacž wscheho njemēra džei wote dnja wot wjecžora hač do poš wozny pilnje dželasche šwōj wulki ššutk reformaznje wudoknjejo a wošebje škatu, hospōšu tuteho wobšchērneho ššatofa!

Bēsche potajkim wulke šlidowe šolo, kiž šo wschēdnje wokoło Luthera šhromadžowasche. Ale do njeho šastupichu tež cžasto hošczo, kiž psches Wittenberk pucžowachu, šwjetšcha šdželani wošebni knježa. Šak šo pola Lutherz wobjedowasche? Na cžolnym mēštnje šlida šedži našch Dr. Luther. Wschitzy hošczo wobšhadžuja i nim i najwjetšchim pōčžesčowanjom, haj, škata jemu w pschitōmnošči hošczow ženje „ty“ njereka ale „wy“ abo „knješ doktoro“. Šušto šo Luther je šwojich šhubofich myšlow njemōže wudobycz, potom cžicho njelczi, ale wschitzy cžakaja žadoščiwje na to, so by šapocžal rēcžecz, pschetož jeho powjedanja ša šlidom šu najšrašnišchi pschidawł k jēžam. Šdyž je šo Luther woprašchal: Šchto je noweho? šapocžnje šo powšchitkowna šlidowa šabawa. Rēczi šo wo wschitkich mōžnyč wschēdnnyč a njewšchēdnnyč wēžach. Wschitzy na to pošlychaja, šchto Luther mēni a študenczi to wschitko šwěru napischu. Tak nastachu Lutherowe šlidowe rēcze, kiž nam došry wōbras jeho šwōjbnego žiwjenja ale tež jeho nahladow poščizuja. Špōšnajemy Lutherowu šhuboku šhutnosč, ale tež jeho wubjerny dar

žorta. — Ras bēšche wožebny hōsčz 100 apfelsinow žobu pschi-
nješl. Tu džesche Luther: „Knježe Božo, šhto budžesch ty něhdy
žwojim lubym džeczom wobradžecz, kiž tebe a twojeho lubeho
žyna lubuja a čzesča, hdyž ty nětko kardinalam w Italkej tajke
rjane plody roščz dajš, kiš tebe hanja a wonjeczescza.“ Něhdy
žo wo tym roščezowachu, kajki nahlad je japoschtol Pawol mēš.
Luther praji: „Mēnju, so je japoschtol Pawol jazpita wožoba
była, bjes wožebiteho nahlada wobohi žuchi mužik kaž magister
Žilip Melanchton.“ Tež wo Eserbach Luther druhdy rēcžesche.
Něhdy žwarjesche na žerbskich buraw, kiž na Wittenberfskich
wikach žwoje tworj pschedroho pschedawachu. A jako žo jeho
něhdy prajachachu, hacž njeby nužno bylo bibliju do žerbskeje
rēcže pscheložičz, prajesche, so to trjeba njeje, dokelž sa sto lēt
žaných Eserbow wjazn njebudže. Druhdy bu jeho knjeni man-
dželskej teho rēcženja pschewjele a potom žwojich hōsčzi k jēdži
nisowasche. „Čžehodla nješesče ale stajnje žo roščezujesče?“
— Luther lubowasche i wjetšcha wschēdnu domjazu jēdž. Čžasto
žo žam temu džiwasche, kať malo k jēdži trjebasche, druhdy žo
sa žyly džēt i kručom khlēba a je želenym jerjom spofoji.
Ale mējesche tež žwoje wješele na bohatschich hōsčzinach. Na
wulkich žwjedženjach bēšche jeho mējenje: „Hdyž žmē našch knjes
Boh dobre wulke schčžuti a dobre Rheinske wino tworicz, žmēm
tež ja je jēsčz a picž.“ Mjes wobjedem kēdžbowasche na dobry
blidowy porjad. Młodži studentzi dhrbjachu mjelčezčz. A jako
žo něhdy žyn bohateho hamburgskeho pschekupza, kotremuž žo sa
blidom wostudži, i tym sabawjesche, so hužazej pječzeni kožu wot-
čezje, jeho Luther w pschitownosčzi jeho nana khetro naštwari.
Po wobjedze žo i wjetšcha spēwasche a hudžbowasche; abo džechu
wschitžn do jahrody, hdyž bēšche Luther sa młody lud kehel-
nišesčo natwaricz dať. Druhdy tež žam žobu kehele kulesche,
hacžrunjež to derje njeroshmjesche a wjele khwalbny nježnējesche.

S tnych staršich studentow Luther domjaznych wučerjom
žwojich džeczzi a žwojeho žanulusa (pomoznika) wobjerasche.
Wubjerasche žebi wožebje kłudnych. Mjes nimi bēchu jara wob-
darjeni młodženzajo, kiž posdžičho do nahladnych jasťownostwow
stupichu. Do tutych pať nješlūscha tōn, kotrehož čžu tudy jako
jeničžkeho mjenowacz. To bēšche Wolf Sieberger, horbath,
žmjercz dobročimny čžlowjek, studenta sa čžaz žwojeho žiwjenja,
kiž je Lutherowej žwōjbe hnujazu žwēru wopokasat. Bēšche
Lutherowy faktotum, čžlowjek, kiž njebēšche sa wēdomostne džēla
trjebacz ale kiž pod namjedowanjom Lutheroweje mandželskeje
na čželedž a žobu na porjad w domje kēdžbowasche. S wulkej
žmilnosčžu Luther wschelake jeho žlabosčze nješesche a Wolf
Sieberger žo sa to jemu i najmjetschej žwēru džakowasche. Wōn
žo njemōžesche wot Lutherez žwōjby džēlicz. Jako žo jeho Luther
ras woprascha: „Šhto čžesch ty čžinicz, hdyž ras wumru? Čžyž
tež pola mojeje mandželskeje wostacz?“ jemu wotmolwi: „To nje-
wēm, ale potom čžyž tež wumrjecz, hdyž je mōj wōtz wumrjek.“
Tutōn žwērnny čžlowjek sawosta tež po Lutherowaz žmjerczi
w jeho domje a pomhāsche jeho wudowje we wschelkich čžez-
fōsčžach.

A hišesče něčtō njech žo tu mjenuje, kiž wschēdnuje w Luthe-
rowym domje wobkhadžesche. To bēšche mišchtr Pētr, jeho
truhac. Luther njesnasjesche žaneje hordosčze pscheczimwo prostym
ludžom. S nimi žo wožebje radny pscheczelnje roščezowasche.
Hdyž mišchtr Pētr žwoje džēlo wukonjesche, rēcžesche Luther
i nim wo wschelakich nabožnych a politiškich prajšenjach, wo
khežorje a wo bamžtu; něhdy žo jeho Pētr woprascha, kať ma žo
najlēsje modlicz. Luther jemu radžesche: „Najprjedny wuspēwaj
pschezo nutrnje wōtčzenasch, a potom žo wschitke nušne proštwy
žame wot žo wupraja.“ Tutōn mišchtr Pētr njebēšche swjeršichny
čžlowjek, mējesche wotpohlad, knihu pižacz a wudacz, a to wo
čžerezje. Luther čžyšesche jemu to wurēcžezčz a napiža jemu teho
dla žortne šchtuczki, w kotrychž jemu radžesche, žo teho wostajicz,
pschetož čžert žo mišchtra Pētra njeboji, wjele lēsje by bylo, hdy
by žo mišchtr Pētr čžerta prawje bojať.

Tať kłodžachu mnošy ludžo w Lutherowym domje won a
nuts. Wschitžn namkachu tam pscheczelnu radu a mišu wutrobu.
Kšesčžijanštwō bēšche sa Luthera žwōjata wješelosčz. A prawa
kšesčžijanška wješelosčz knježesche w tutym domje a wschitkich
šbožownych a bohatschich čžinjesche. W lēcze 1537 Luther čžezžy
šchori a mēnesche, so wumrje. Wola njeho bēšche Justus
Jonas, jeho pscheczel. Tuteho projesche, so by jeho mandželskej
požledni postrow pschijnješl a ju trošchtowat. „Trošchtuj ju,

njech žwoje horjo nježe a na to žpomina, so je 12 lēt so mnu
wješela była.“

Lutherowe žwōjbe žiwjenje mējesche žo i džēla w jeho
jahrodže. Luther bēšche wulki pscheczel jahrody. Jako bēšche
žebi Lutherowa mandželska bōrsy po kwažu jahrodu pschipra-
wila, mandželskaj husťo w nej hromadže džēlaschťaj. Lutherež
to wjele wješela čžinjesche, žadžesche a šchčžepjesche šchťomny, pla-
howasche wschelke rostliny, sa kotrež žebi žymjo i Erfurta a
Nürnbergga wobstara, plahowasche morchwje, kōrki, wulku rjetkež
ale tež žigowžy. Druhdy bēšche hižo do škhadženja Božeho
žłōncžka w jahrodže a požluchasche na spēwanje ptaczłow abo
pschihladowasche pilnym pčžofkam. Wschitko bu jemu i pschi-
runanjom. Jako něhdy jeho džeczzi wrōbla w ružy džeržachu,
kotrehož bēchu popadnyle a tutōn bojasnje šchřezesche, jeho
Luther kłutnje wužwari: „Ty božako i twojim toštwym pla-
schčžom, ty žy žyly šchťodny ptac.“ Jako něhdy žyba i žykej šchiju
žwōj spēw spēwasche, našch doktor Marežin Luther k nej pschi-
stupi, sejmowasche žwōj kłobuk a ptaczlej tute lubosne žłowa
praji: „Mōj luby knjes doktoro! Dhrbju žo wuštacz, so
wumjelsťwō njesťaju, kiž ty snajesch. Ty spisč psches žyly nōž
w žwojim hnešdajšku žyly bjes starosčžow. Kano sažo stawasch
a žo wješelich, žydnjesch žo na šchťomil a spēwasch, kłwalisč

Lutherowa macž.

Boha a žo jemu džakujesch, potom pytasch žwoju žyrodu a ju
namakasch. „Šhi, šhto žym tola ja stary durac wuknył, so to tež
njecziniju, kiž mam tola k temu telko pschicziny.“ Tola kať do
wscheho, čžert tež do jahrody žwoju ruku tyka. Čžertowa wo-
brada žu wēsčze hužanzny w jahrodže, kiž telko šchťody nacžinjeja.
Nēkať žu i čžertom pscheczelsťwō. Čžehodla maja tež wschelake
hužanzny na sadnym kōnzu žwojho žiwota mašy roh, kať čžert
předku?

Tať bēšche Luther se žwojej mandželskej žiwny, wobtaty wot
čžrjōdki džeczzi. Jeho žwōjbe žiwjenje bēšche i pschikladom sa
wschitke čžazny. Tola tež wōn je žebi kať kōždy druhy čžlowjek
tuto mandželske a žwōjbe šbože dhrbjal žam dohycž psches lu-
bosčz, woporniwosčz, ščžerpliwosčz. Tež Luther a Kata mēje-
šchťaj žwoje njedostatki. Kātu mējachu sa hordu, žnano niž žyly
bjes pschicziny. Bēšche žebi snamjenitošesče a žławy žwojeho
mandželskeho derje wēdomna. Kacžina žłabosčz bēšche jejny
hibity jashť, jejna wubjerna šřeczniwosčz. Jako něhdy młody
žendželčan we Wittenberku wučerja nēmšesche rēcže pytasche,
porucžesche jemu Luther žortniwje žwoju mandželsku: „Ta je
šřeczniwa, ta to tať derje rošymy, so ju i lohka ničtō njepsche-
wintje.“ Mjenowasche ju drje tež pschi ščładnosčzi žōnskeho Cizerona
abo Demostheneža a ras žo ju sa blidom woprascha, hacž
nochžyła pschezny wōtčzenasch wuspēwacz, prjedny hacž čžyła telko
žłowow předowacz. Tať nješťaj drje tež Luther a Kata we

wichitkich hwojbných naležnosćach pschepu pschesjene bytoj. Ale Luther njemějesche tajke małe mandželiski wojowanja sa tragiske. „Saczrunjež žony druhdy mórcža a bórcža, to nicžo dale nješchodži. W žanym mandželstwie wichitko pschepo runu hnuhu njeńdže. To je pschypadna wěz. Hadam a Žěwa staj šo wěšće w tych 900 lětach husto došč wužwaritoj a Žěwa je k Hadamej rjekta: Ty šy jabluko žrať! A Hadam je Žěwe wotmolwiť: Čžehodla šy mi jo daka? Hdyž jenož hlowna wěz w mandželstwie wostanje a ta wobšahuje troje, mjenujzy: wěru a šwěru, džěczi a sakrament, a jo mašch mandželstwo sa něščto šwjate a sa Bože powołanje — potom je mandželstwo saměšće šbóžny šchtant.“ Luther běšche najwjětšchi humorista šwojeho čžaba, wobšedžesche tón humor (žort), kiž jenož žyle šrawi a wulzy mužojo wobšedža, kiž šo šwětej napšchecziwo žyle njewotwišni čžuja, kaž Goethe, Shakespeare, Cervantes. Duž mějesche tež druhdy šwoje wješele na tym, šwoju lubu Katu troščku k lěpšchemu mēcž a šo jako wobohi, podtlóčženy mandželiski njewólniř wudacž. Duž mjenowasche druhdy šwoju mandželisku — moja Ketta (put), abo rěkasche jej w šwojich listach luby knjes Keth! — abo dominus meus Ketha — abo jako šo Keta wjele wo šwoje kubleschto w Sulsdorfje pola Kieritzscha starasche dosta něhdy wot šwojeho mandželšeho list š tutym wobšchěrnym napšchmom „Bohatej knjeni Sulsdorfškej, knjeni doktorzy Katřinje Lutherowej, po čžele we Wittemberku bydlazej, po dušchi pať w Sulsdorfje kłodžazej.“ —

Tola tež Luther mějesche šwoje njedostatki a šlabosće, kiž šměny najebacž jeho hobrškeje wulšosće wuprajicž. Tež š nimi wostanje Luther našch wulki reformator, kiž šwojeho runjecža nima. Luther móžesche š šhwileni šo nimo měry rošhoricž. Wěcžna wójna, w kotrejž wón štejesche, štajne rošhorjenosće a hněwanja jeho druhdy tať pschimachu, šo šo jako woprawdžite hrimanja wudobrywachu. Sa njeho šameho běšche tajke njewjedro š wocžerštwjenjom. Ale tuta rošhorjenosć š lětami pschiběrasche. Tute wěcžne wojowanja jeho škóncžnje tola šderdachu. Jeho dušcha štwjerdny a wón šam čžěžko na čžuruy šchori. We šwojich pošlednich 15 lětach běšche Luther štajnje šhoruy. — Čžerpjesche na jěrchenje a žokčž; žokčžowe kamjenje jemu nimo měry wulke bološće čžinjachu; k temu pschindže hiščeže wicž a čžwilowaza bješšparnosć; tuta čžělna šlabosć tež dušchu a móž tuteho hobršajche, a hdyž te čžěžke myšle na Luthera kłodžachu, potom melancholiju domapytany. Wulke čžěžke džělo, kiž je našch Luther wudokonyť, je tola tež k temu wjedro, šo je šo Luther psche šahe pschetrjebať a jestariť. Wšy šo jenož džiwany, šo móžesche hacž do šwojeje šnjercže tať pilnje dale džělacž. Mamy š Lutherom najwjětšchu šobuželnosć, hdyž widžimy, kať jara mějesche čžerpicž pschi wšchěm šwojim hobrškim škutkowanju. Jako jeho škóncžnje Boža rucžka šaja, běšche to ša njeho woprawdžite wumóženje. Wóh je šwojemu šwěrnemu wotrocžkej mišu a lohku šnjercž wobradžiti. — Duž pať njeje šo Lutherowa mandželška lohzy měta. Wot nej šo wjele ščžerpliwosće a woporneje lubosće žadasche. Wona pať je šwojeho mandželšeho šwěru wothladať. Lutherowy domjazy lěkar Katzeburg nam powjeda, š kajkej woprawdže hnujazej lubosću wona šo wo njeho štarasche, a hdyž te čžěžke myšle na Luthera kłodžachu, potom běšche wona šhrobka, wša šwoju wutrobu do šwojeju rukow a troščtowasche šwojeho šhoreho muža a pošhlnjesche jeho we měry š Božim šlowom.

Luther a Keta nam pošasujetať, kať šwěrnaj mandželšaj tež pschi wšchelafimaj karakteromaj a šmyšljenjach šebi š lětami tola bliže a bliee šstupitaj, kať šo jeju mandželške poměry tola š lětami pošhubscha a pošjenšcha. Kať jara Luther mandželšaj jedny druhcho čžěcžiščatať, š teho ščžehuje, šo Luther liši na Galatiškich, kiž běšche jemu najlubšchi w nowym Testamencže „šwoju Katu w Nowym Testamencže“ mjenuje, a šo jej škóncžnje wšchitke šwoje starosće šobudžělesche. A jako Keta na šnjernym ložu ležesche, njemóžesche šo Bohu dodžakowacž ša wšchitku lubosć, kotruž běšche jej Wóh psches Luthera wopokasať a njemóžesche šnjercž docžakacž, šo by se šwojim mandželškim šašy šjednocžena byťa.

Tuta mandželška lubosć běšche šylna došč, najwjětšche šorja a wšchitke starosće nješč. A tež Luther mandželšaj štaj čžěžke šorja a wšchitke móžne nješboža pschětracž mětoj. Ras wudryi we Wittemberku mór, a pschindže tež do čžorneho kłóschtra po šwoje wopory. Wjele starosćow, hněwa a njedžaka, šhorosćow

a pschěcžehanjow je jeju potřechito. Najbolojnišche šorjo pať běšche ša mandželškej, jako šimaj jeju ššnacžěltna džowcžicžka Madlena, kiž běšche wošebje jara wobdarjena, nahle šemrě. Běšche šo žyle po nanje poradžita. Rať džentža hiščeže hlubošo hnuje, hdyž widžimy, kať šo Luther wo šwoju džowcžicžku štara, kať čžyť ju rady šebi šakhowacž, ale hdyž widži, šo je jej šnjercž wěsta, kať šo hnuť čžuje džěcžatko na šnjercž pschihotowacž, kať šo ša nju modli a škóncžnje holecžka w rukomaj šwojeho nana wužnje. Na jeje rowomuy kamjen pišasche nan pošožne lacžanške šchtucžki, kiž šo šerbšy taťle maja :

Tu špy, ja, Šenka, Dr. Luther džowcžicžka,
Pošožichu mje je wšchitkimi šwjatymi do kóžka,
Kiž běch w hrěchach narodžena,
By byťa wěcžnje šašudžena,
Ale šym žywa a mam šo. rjenje,
Šiches twoju krej, šchryščeže, w twojim mjenje.

Tutu šnjercž šwojeho džěcža nještaj šarschej ženje pschewinycž móhloť. Luther šo pomakku šwojeho šwjenja nabyť; wulke žadanje po šnjercži jeho napšelnjesche, kiž šo 18. maleho rózka 1545 dospělni. We šwojim wotkasanju, kiž je krotko do šwojeje šnjercže napšak, hiščeže jumu šwojeje mandželškej pschěd žyšym šwětom šwój džak wupraji, šo je jeho štajnje jako pošožna, šwěrna a čžěžna mandželška lubo a rjenje měta a tehodla tež jej wotkasa hlowny džěl šwojeho šamoženja, šo njetrjebať šwojim džěcžom, ale džěczi jej do rukow hladač.

Lutherowa mandželška je hiščeže 6 lět žywa byťa. Jako wudowa je čžěžke šwjenje měta. We šchmalkaldškej wójnje čžěkasche š wosom š Wittemberka do Torgawy. Dužy po pučžu šo wós šwróczi a wona šo čžěžko wobšchodži. Na ščžehwki tuteho nješboža wona po něščto dnjach wumrě.

Njeje dowuprajicž a dowuměricž, kajke bohate žohnowanje je š Lutheroweho šwójbncho šwjenja ša němški a wšchitke ewangelske ludy wušchto. Luther je šim se šwojim pschikšadom pošasať, kajke je prawe mandželstwo a šo je mandželstwo najwjětšchi a najrjenšchi džiw w štworbje Božej. Luther je se šwojim mandželštwom šašožiti ewangelsi šarški dom; wjele štow duchomnych wjednikow němškeho luda je š šarškeho domu wušchto! Čži šy šebi šašlužbu dobyti, šo je němški lud džentža najšdželanišchi na žyšym šwěcže. Ale tón dobry šchěcžijanski duch, je š šarškich domow dawno pschěschot do měšchžanšch, burškich-a džělacžerškich domow a je w nich tuto štrowe šwójbne šwjenje se šwojeje pilnosću, šwojeje čžichej špokojnej šwěru wupłodžiti, kiž je w tutej žakostnej šwětowej wójnje žorlo našcheje možy.

Šiches Lutherowe šwójbne šwjenje bu němški lud džěczi najbóle lubowazy narod na šwěcže, kiž je čžlowjěštwu džěcžazu šahrodu, džěcžaze knihi a najwjětšchich džěcžaznych pschěcželow dariti. W óh šakhowaj našchemu ludu tuto štrowe šwójbne šwjenje! Š nim ščžěje a šwjadnje našch lud. Wšchě šlawne dobyčž na bitwiščežu bychu podarmo byťe, hdy by šo šwěrne ewangelske šwójbne šwjenje šnicžilo. Te dnyšiny šebi šakhowacž! Tehodla budž štajnje šašy Luther š našchim pschikšadom!

Saměšče, šwjaty Boži woheň je Marčžin Luther w našchich domach šapaliť. Štarajmy šo šwěru, wošebje w tutych čžěžkich čžakach, šo tutón woheň njeby šašnyť, ale šo by šo pošomjeniti hacž do najdalschich dobow!

Luther šo modli.

Šebi, luby Wótcže w njebjěkach, šo džakujemy, šo šy ty tež naš k žyřkwi twojeho lubeho Šsyna dowjedť. Wodaj nam, hdyž k tutej žyřkwi šwěru njedžeržachmy! Šdžerž pať naš š hnaduy w tajšim šjednocžěštwu a daj nam w tajšej žyřkwi pravu, křutu wěru, kotraž wutrawa a bywa doniž tam nješpschindžemy, hdyž wšchitko budže wěcžnje wostawacž. Šamjen.

Lutherowe šlowa.

62.

Bych rad wšchitke wuměštwu, wošebje hudžbu we šlužbje teho widžak, kiž je ju dať a štworit.

J. K.